

דף נתונים, ינואר 2013

אכיפת החוק על חיילי צה"ל בשטחים

נתוני שנת 2012

240 תלונות נחסרו, 103 חקירות נפתחו, כתב אישום אחד הוגש

בשנת 2012 נמסרו למצ"ח 240 תלונות ודיווחים שונים ("הודעות") בדבר חשד לעבירות פליליות שביצעו לכאורה חיילי צה"ל נגד פלסטינים ורכושם בגדה המערבית וברצועת עזה.¹ מספר זה נמוך ב-5% מהנתון בשנת 2011, שבה נמסרו למשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח) 252 הודעות.

ב-78 מתוך 240 ההודעות שנמסרו למצ"ח ב-2012 פתח מצ"ח בחקירה פלילית.² עוד 25 תיקי חקירה נפתחו ב-2012 במצ"ח בעקבות הודעות שנמסרו עוד בשנת 2011. בסך הכול פתחה מצ"ח ב-103 חקירות פליליות במהלך השנה.

למרות הירידה המתונה במספר ההודעות בשנת 2012 לעומת קודמתה, בשנה שחלפה קטן בצורה משמעותית שיעור פתיחת החקירות הפליליות לעומת 2011; בעוד שבשנת 2011 נפתחו חקירות פליליות בשיעור של כ-60% ממספר ההודעות שהתקבלו (ונתון זה דומה לשיעור הרב-שנתי של היחס המספרי בין הודעות שנמסרו לחקירות שנפתחו),³ בשנה האחרונה נפתחו חקירות בהיקף של כ-40% בלבד ממספר ההודעות שנמסרו.⁴

בין תיקי החקירה שנפתחו ב-2012, 15 תיקים נפתחו בעקבות מותם של פלסטינים: 6 מקרים בגדה המערבית ו-9 ברצועת עזה. 66 תיקי חקירה נפתחו בעקבות אירועי אלימות ופגיעה (55 בגדה המערבית, 11 ברצועת עזה). השאר - כולם בעקבות אירועים בגדה המערבית - נפתחו בחשד לעבירות ביזה (תיק אחד) והשחתה (5 תיקים); 16 מהחקירות הפליליות נפתחו בעקבות מה שכונה במידע שמסר צה"ל ליש דין "התנהגות שאינה הולמת".⁵

1 מקור הנתונים שמתייחסים להודעות שנמסרו וחקירות שנפתחו בשנת 2012 בדף נתונים זה הוא במידע שמסר ליש דין דובר צה"ל במכתב מ-23 בינואר 2013. המידע נמסר לבקשת יש דין. מקור הנתונים שנוגעים לכתבי אישום ולפסקי דין הוא במחקר יש דין על בסיס העתקי כתבי אישום ופסקי דין שמעביר דובר צה"ל ליש דין לבקשת הארגון.

2 לא בכל מקרה שבו נמסרת "הודעה" למצ"ח בידי קורבן עבירה או גורם אחר נפתחת חקירה פלילית. במקרים מסוימים מורה הפרקליטות הצבאית על קיום הליך של "ברור" בטרם תתקבל החלטה בדבר פתיחת חקירה פלילית. על מדיניות זו ראו דוח יש דין חקירה לכאורה: כישלון חקירת חשדות לעבירות של חיילים נגד פלסטינים (אוגוסט 2011) (להלן חקירה לכאורה), עמ' 17-18, 25-34.

3 מחקר יש דין מראה כי בשנים 2000-2011 נפתחו חקירות פליליות בהיקף של 62% ממספר ההודעות שנמסרו. ראו טבלאות 1 ו-2 להלן.

4 שיעור החקירות שנפתחו ב-2012 בעקבות 78 ההודעות שנמסרו בשנה זו הוא נמוך עוד יותר: 32% בלבד.

5 נראה שאין הכוונה לחקירה פלילית בחשד לעבירה "התנהגות בלתי הולמת" (סעיף 130 לחוק השיפוט הצבאי) שהיא "עבירת סל" צבאית בעלת אופי משמעותי (גם אם היא עשויה להידון כעבירה פלילית בבית דין צבאי). יש דין פנה בעניין זה לדובר צה"ל בבקשת הבהרה.

היעדר בסיס מצ"ח בגדה המערבית מביא לכך שפלסטינים נאלצים כמעט תמיד להיעזר בגורמים מתווכים כאשר הם רוצים להתלונן על עבירה פלילית שביצעו לכאורה חיילי צה"ל נגדם או נגד רכושם.⁶ מתוך 240 ההודעות שנמסרו למצ"ח במהלך 2012, שש הודעות בלבד (!) נמסרו ישירות למצ"ח בידי אזרחים פלסטינים. את מרבית ההודעות מסרו המתלוננים באמצעות שוטרי משטרת ישראל המוצבים במתקני התיאום והקישור בגדה המערבית ובאמצעות ארגוני זכויות אדם, שפנו ישירות למצ"ח או לפרקליטות הצבאית.⁷

עד סוף השנה, אף אחד מתיקי החקירה שנפתחו במצ"ח ב-2012 לא הניב כתב אישום במערכת בתי הדין הצבאיים. קצב הפעילות האיטי של מערכת אכיפת החוק הצבאית עשוי להביא לכך שאחדים מתיקי החקירה שנפתחו השנה יניבו כתבי אישום בשנים הבאות.

בשנת 2012 הוגש כתב אישום אחד בלבד נגד חייל צה"ל שנאשם בפגיעה בפלסטיני, וזאת בעקבות חקירה שנפתחה עוד בשנת 2011. בתיק 255/12 של בית הדין הצבאי במחוז שיפוט מטכ"ל הואשם חייל בחיל המשטרה הצבאית בעבירות של התעללות והתנהגות שאינה הולמת. החייל הואשם כי בחודש נובמבר 2010 תקף בבעיטות עצור פלסטיני במתקן מעצר צבאי (חלק מהתקיפה בעת שידיו של העצור היו כבולות) ואיים עליו. התיק נסגר וניתן בו פסק דין כבר במהלך 2012.⁸ זה גם פסק הדין היחיד שניתן בתחום העבירות נגד פלסטינים במהלך השנה.

בסוף שנת 2012 המשיכה בבתי הדין הצבאיים ההתדיינות בשני תיקים שבהם נאשמו חיילים בפגיעה בפלסטינים. האחד, בעניינו של סמל א"ג, שכתב האישום נגדו הוגש עוד בשנת 2009 על חלקו בהכאת עוברי אורח בכפר קדום,⁹ הוחזר לבית הדין המחוזי בידי בית הדין הצבאי לערעורים בעקבות קבלת ערעור הנאשם על פסק הדין שנפסק לו. השני הוא בעניינו של סמ"ר י"נ מפלוגת חילוץ של פיקוד העורף. הלה הואשם בשנת 2011 כי בשנת 2008 ביצע יחד עם חייל אחר מעשים משפילים בקטין פלסטיני בן 14 שעוכבו במחסום.¹⁰

מעקב רב-שנתי: 5% בלבד מחקירות מצ"ח מובילות להגשת כתבי אישום

בחינתם של הנתונים המלאים בדבר מספר החקירות הפליליות שקיימה מצ"ח בעבירות לכאורה של חיילים נגד פלסטינים ורכושם מראה כי מאז תחילתה של האינתיפאדה השנייה בספטמבר 2000 ועד היום הגישה הפרקליטות הצבאית כתבי אישום ב-5% בלבד מהחקירות שנפתחו: 117 תיקים מתוך 2,207 חקירות שנפתחו הניבו כתבי אישום.¹¹ 196 חיילים וקצינים הועמדו לדין.

6 לסקירה בנושא זה והשלכתיו על איכות החקירות ראו חקירה לכאורה, פרק ג' .

7 ראו טבלה 4 להלן.

8 בעת פרסום דף נתונים זה טרם מסר דובר צה"ל ליש דיין את העתק פסק הדין.

9 תיק בית הדין הצבאי (להלן ביד"ץ) במחוז שיפוט מרכז 206/09, התובע הצבאי נ' סמל א"ג; ביד"ץ לערעורים ע/148/10 סמל א"ג נ' התובע הצבאי הראשי.

10 תיק ביד"ץ במחוז שיפוט העורף, 32/11 התובע הצבאי נ' סמ"ר י"נ. חברו של הנאשם הואשם אף הוא והורשע בשנת 2011. תיק ביד"ץ במחוז שיפוט העורף 12/11, התובע הצבאי נ' סמ"ר יא"א.

11 בניכוי נתוני החקירות שנפתחו בשנת 2012 (ושחלקן עשוי להניב כתבי אישום בשנת 2013 או לאחריה), שיעור הגשת כתבי האישום הוא 6% מהחקירות. מובן כי בעובדה שחקירה מסתיימת ללא הגשת כתב אישום אין כדי להעיד על איכותה של החקירה. עם זאת, בניגוד למשטרת ישראל, מצ"ח והפרקליטות הצבאית אינן מציינות ביחס לתיקי החקירה שנסגרו את עילות הסגירה המופיעות בסעיף 62 לחוק סדר הדין הפלילי (נוסח משולב) התשמ"ב 1982. הדבר מונע בחינה סטטיסטית של שיעור התיקים שנסגרו מסיבות שנוצרות בכישלון החקירה לזהות עבריינים בעבירה שהתברר שאכן נעברה, או בכישלון החוקרים לאסוף ראיות מספיקות להעמדתו של חשוד לדין (העילות "חוסר בראיות מספיקות" ו"עבריו לא נודעו"; האחרונה היא עילה שמקורה אינו בחוק סדר הדין הפלילי אלא בפקודות המשטרה [פקודת המטה הארצי 14.01.01 - הטיפול בתלונה ובתיק חקירה]) או מסיבות שאינן נובעות מכישלון גורמי החקירה, עילות "היעדר אשמה פלילית" ו"היעדר עניין ציבורי". לצד האמור, מחקר מקיף שערך יש דיין, בין השאר על בסיס בחינתם של תיקי החקירה עצמם, מצא כשלים שיטתיים וחוזרים בחקירות מצ"ח שעניינן חשדות לעבירות לכאורה של חיילים נגד פלסטינים ורכושם. ראו דוח יש דיין חקירה לכאורה.

נתוני השנים האחרונות מצביעים על ירידה משמעותית בהיקף הגשת כתבי אישום בעקבות ההודעות והחקירות בהשוואה לשנים קודמות. נתוני השנים 2009-2011 מראים כי 14 תיקי חקירה מתוך 534 שנפתחו בשלוש השנים האלה הניבו כתבי אישום: 2.62% בלבד.¹²

טבלאות נתונים

טבלה 1: פתיחת תיקי חקירה במצ"ח והגשת כתבי אישום בעקבותיהם, 2000-2012¹³

שנה	תיקי חקירה שנפתחו במצ"ח	תיקי חקירה שהניבו כתבי אישום	
		סך הכול	באחוזים מתוך תיקי החקירה שנפתחו
2012	103	0	0%
2011	153	2	1%
2010	145	4	3%
2009	236	8	3%
2008	323	20	6%
2007	351	10	3%
2006	153	9	6%
2005	155	5	3%
2004	189	12	6%
2003	146	16	11%
2002	155	23	15%
2001	82	7	9%
2000	16	1	6%
סה"כ	2,207	117	5%

12 14 תיקי החקירה הללו שבהם הוגשו כתבי אישום מהווים פחות מ-2% (1.6%) מ-864 ההודעות בדבר חשד לעבירות פליליות שנמסרו למצ"ח בתקופה זו.

13 הנתונים מוצגים על פי השנה שבה נפתח תיק החקירה, גם אם כתב האישום הוגש בשנים מאוחרות יותר. מקור לנתונים בדבר מספר חקירות שנפתחו במצ"ח: מכתב סרן טל ברנשטיין, עוזר קצין המשטרה הצבאית הראשי, אל עו"ד הושע גוטליב, מזכיר הוועדה הציבורית לבדיקת האירוע הימי מיום 31 במאי 2010, 17 באפריל 2011 (המכתב נגיש באתר הוועדה <http://www.turkel-committee.gov.il/files/wordocs/9482kamtzar.PDF>) (להלן, "מכתב עוזר קמז"ר"); מענה דובר צה"ל לפניית יש דין, 5.10.2011, 1.4.2012, 23.1.2013; מקור הנתונים בדבר תיקי חקירה וכתבי אישום: מחקר יש דין על יסוד כתבי אישום ופסקי דין שהעביר דובר צה"ל לארגון.

טבלה 2: שיעור תיקי החקירה שהוגשו בהם כתבי אישום מתוך ההודעות שנמסרו במצ"ח, 2000-2012¹⁴

שנה	הודעות שנמסרו	תיקי חקירה שהניבו כתבי אישום	שיעור הגשת כתבי אישום מהודעות
2012	240	0	0.0%
2011	252	2	0.8%
2010	197	4	2.0%
2009	415	8	1.9%
2008	432	20	4.6%
2007	477	10	2.1%
2006	323	9	2.8%
2005	292	5	1.7%
2004	469	12	2.6%
2003	236	16	6.8%
2002	194	23	11.9%
2001	90	7	7.8%
2000	21	1	4.8%
סה"כ	3,638	117	3.2%

טבלה 3: חקירות מצ"ח על פי קבוצות עבירה, 2003-2012¹⁵

שנה	מוות	אלימות / פציעה	רכוש / אחר	סה"כ
2012	15	66	22	103
2011	9	84	60	153
2010	דובר צה"ל סירב למסור נתונים			145
2009	11	153	72	236
2008	17	218	88	323
2007	54	223	74	351
2006	19	96	37	152
2005	15	109	31	155
2004	22	104	63	189
2003	17	75	54	146

14 מקור לנתונים בדבר מספר ההודעות שנמסרו למצ"ח: מכתב עוזר קמצי"ר; מענה דובר צה"ל לפניות יש דיין, 5.10.2011, 1.4.2012, 23.1.2013; מקור הנתונים בדבר תיקי חקירה וכתבי אישום: מחקר יש דיין על יסוד כתבי אישום ופסקי דין שהעביר דובר צה"ל לארגון.

15 מקור הנתונים: מענה דובר צה"ל לפניות יש דיין, 9.1.2008, 26.4.2010, 4.4.2012, 23.1.2013. דובר צה"ל סירב למסור נתונים של חלוקה לסוגי העבירות ביחס לשנת 2010 (מכתבו מ-10.3.2011). החלוקה לקטגוריות המופיעה כאן (מוות, אלימות [כולל פציעה] ורכוש [כולל ביזה]) היא החלוקה שלפיה מסר דובר צה"ל את הנתונים. בנתוני שנת 2012 נכללו 16 התיקים שהוגדרו "התנהגות שאינה הולמת" בקטגוריה של עבירות רכוש. יש דיין ביקש מדובר צה"ל הבהרות בנוגע לסיוג זה.

טבלה 4: הודעות שנמסרו וחקירות שנפתחו בעקבותיהן לפי הגורם מוסר ההודעה במצ"ח, 2012¹⁶

מוסר ההודעה למצ"ח	הודעות	חקירות
אזרח פלסטיני	6	2
גורם צבאי	4	2
משטרת ישראל	45	7
ארגוני זכויות האדם	42	18
הפרקליטות הצבאית	90	33
הצלב האדום	8	8
המשטרה הפלסטינית	1	1
מתקן מעצר	36	2
מבקר תלונות נחקרים (שב"כ)	1	0
תקשורת	3	3
עורך דין	2	1
אזרח ישראלי	1	1
ארגון זכויות בעלי חיים	1	0
סה"כ	240	78

16 מקור הנתונים: מענה דובר צה"ל לפנייות יש דין, 9.1.2008, 26.4.2010, 4.4.2012, 23.1.2013. דובר צה"ל סירב למסור נתונים של חלוקה לסוגי העבירות ביחס לשנת 2010 (מכתבו מ-10.3.2011). החלוקה לקטגוריות המופיעה כאן (מוות, אלימות [כולל פציעה] ורכוש [כולל ביזה]) היא החלוקה שלפיה מסר דובר צה"ל את הנתונים. בנתוני שנת 2012 נכללו 16 התיקים שהוגדרו "התנהגות שאינה הולמת" בקטגוריה של עבירות רכוש. יש דין ביקש מדובר צה"ל הבהרות בנוגע לסיוג זה.